

2024, Vol. 5(3), 625-648
© The Author(s) 2024
Article reuse guidelines:
<https://dergi.bilgi.edu.tr/index.php/reflektif>
DOI: 10.47613/reflektif.2024.184
Article type: Research Article

Received: 24.06.2024
Accepted: 23.09.2024
Published Online: 15.10.2024

Erkin Sarı*, Bengi Öner Özkan**

Üniversite Kampüslerinde Çevreci Davranışların Belirleyicileri ve İyi Oluş Çıktıları***

Predictors and Well-Being Outcomes of On-Campus Pro-Environmental Behaviors

Öz

İnsan kaynaklı iklim değişikliği ve çevresel bozulmanın olumsuz etkilerini daha yakından gözlemlediğimiz bu günlerde çeşitli bağlamlarda (ör., ev, iş yeri) çevre dostu uygulamaların teşvik edilmesinin önemi gitgide artmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye'deki iki devlet üniversitesinde (Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi) öğrenim görmekte olan lisans öğrencilerinin ($N = 520$) kampüs içerisindeki çevreci davranışlarının belirleyicileri ve iyi oluş sonuçlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bulgularımız evrenselcilik değeri ve üniversite ile özdeşimin kampüs içinde sergilenen çevreci davranışları olumlu yönde yordadığını ve bu davranışları sergilemenin pozitif duygulanımı desteklediğini göstermektedir. Bu çalışma, mevcut literatürdeki çeşitli boşlukları (ör., üniversite ile özdeşimin çevreci davranışlar üzerindeki rolü, kampüs içi çevreci davranışlar ve psikolojik iyi oluş ilişkisi) doldurmakta ve kampüste sürdürülebilirliği sağlamak adına önemli çıkarımları (ör., kampüs atmosferinin kampüs sürdürülebilirliği için önemi) içerisinde barındırmaktadır.

625

Abstract

Encouraging environmentally friendly practices in various contexts (e.g., home, workplace) is becoming increasingly important as the negative effects of human-induced climate change and environmental degradation are more closely observed. In this study, it was aimed to examine the predictors of on-campus pro-environmental behaviors and well-being outcomes of these behaviors among undergraduate students ($N = 520$) studying at two public universities in Türkiye (Middle East Technical University and Selçuk University). Our findings show that universalism value and university identification positively predicted on-campus pro-environmental behaviors and engaging in these behaviors contributed to positive affect. This study fills various gaps in the existing literature (e.g., the role of university identification on on-campus pro-environmental behaviors, the relationship between on-campus pro-environmental behaviors and psychological well-being) and has important implications for campus sustainability (e.g., the importance of campus atmosphere for campus sustainability).

Anahtar Kelimeler

Kampüs sürdürülebilirliği, çevreci davranışlar, temel insani değerler, üniversite ile özdeşim, iyi oluş

Keywords

Campus sustainability, pro-environmental behaviors, basic human values, university identification, well-being

* Selçuk Üniversitesi, erkin.sari@yahoo.com.tr, ORCID: 0000-0002-2162-5558.

** Orta Doğu Teknik Üniversitesi, bengi@metu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9050-2818.

*** Bu çalışma ilk yazarın doktora tezinin bir parçasıdır.

Giriş

Temelinde endüstriyel faaliyetlerin aşırı şekilde artması ve bireylerin çevreye zarar veren davranışları daha çok sergilemesi olan iklim değişikliği ve çevresel bozulmaya ilişkin endişelerin giderek arttığı günümüzde çevresel sorunlar insan ve insan dışı türler için ciddi bir tehdit unsuru haline gelmiştir (Doherty ve Clayton, 2011). Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelinin (IPCC, 2022) yayımladığı rapor dünya nüfusunun yarısının ve hayvan ve bitkiler gibi insan dışı varlıkların tamamına yakınının iklim krizi sebebiyle risk altında (ör., yok olma, salgın hastalıklar) olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla, çevre dostu davranış pratiklerinin ev, iş yeri ve okul gibi çevrelerde teşvik edilmesi dünya üzerindeki hayatın devamlılığı adına ulaşılması gereken en önemli hedeflerden birisidir. Bu çalışma ise Türkiye'deki iki devlet üniversitesinde (Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi) öğrenim görmekte olan lisans öğrencilerinin kampüs içerisindeki çevreci davranışlarının kişisel (temel insani değerler) ve sosyal (üniversite ile özdeşim) belirleyicilerini ve iyi oluş sonuçlarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Çevreci Davranışlar ve Kampüste Sürdürülebilirlik

İlgili yazında farklı şekillerde (ör., çevre dostu davranış, çevre yanlısı davranış) tanımlanan çevreci davranış Kollmuss ve Agyeman (2002, s. 240) tarafından “bireyin yaptıklarının doğal ve yapılı çevreye olumsuz etkisini bilinçli bir şekilde en aza indirmeye çalışan davranış (ör. kaynak ve enerji kullanımını en aza indirme, toksik olmayan maddeleri kullanma, atık üretimi azaltma)” şeklinde kavramsallaştırılmaktadır. Hem kamusal (ör., çevrenin yararına bir imza kampanyasına katılmak) hem de özel (ör., enerji tasarrufu yapmak) alanda sergilenebilen çevreci davranışların gerçekleştiği yere göre de sınıflandırılması mümkündür. Geçmiş çalışmalar incelendiğinde çevreci davranışların daha çok ev (Longhi, 2013) ve iş yeri (Young ve ark., 2015) gibi bağlamlarda incelendiği görülmektedir. Ne var ki, okul ve üniversite kampüsleri gibi akademik çevrelerde yürütülen çevreci davranışlara ilişkin yayınlanmış çalışmalar sınırlıdır ve bu sınırlı çalışmalar çoğunlukla üniversitelerde geri dönüşüm ve atık ayrıştırma gibi uygulamalara (Chao ve ark., 2023) veya yurtlar (Wilkinson ve Zalejska Jonsson, 2021) gibi kampüsteki belirli alanlar üzerine yoğunlaşmıştır.

İçlerinde çalışan ve/veya öğrenim gören birçok devlet kurumu gibi üniversiteler de tükettiği yüksek enerji ve ürettiği atıklar hesaba katıldığında doğal çevreyi olumsuz şekilde etkileyebilmektedir (Alnahhal ve ark., 2024). Fakat diğer yandan, belediye ve bakanlıklar gibi kurumlarla iş birliği içerisinde bilgi ve teknoloji üretimleri ile çevreye duyarlı bireylerin yetişmesi için uygun bir ortam sağlayabilmesi açısından da çevre problemlerinin çözümünde rol oynayabilmektedirler (Leal Filho ve ark., 2023). Spesifik olarak, üniversiteler kampüs içerisinde toplu ulaşımı yaygınlaştırma (Miralles-Guasch ve Domene, 2010), çevre dostu atık bertaraf programları uygulama (Ebrahimi ve North, 2017), gibi yollarla iklim değişikliğiyle mücadele edebilirler. Ayrıca üniversiteler mensuplarına çevre bilincini aşlamak adına ders ve seminerler

gibi eğitsel faaliyetlerde bulunabilir (Dmochowski ve ark., 2016) ve kampüste sürdürülebilirlik üzerine çalışan öğrenci topluluklarına destek sunabilirler (Murray, 2018).

Son yıllarda, üniversite kampüslerinde sürdürülebilirlik ve çevre duyarlılığının teşvik edilmesi dünya genelinde başta üniversite yönetimleri olmak üzere yetkililerin önemli bir hedefi haline gelmiştir. UI GreenMetric gibi kuruluşlar her sene üniversitelerin sürdürülebilirlik performansını çeşitli kriterleri (ör., çevre dostu atık bertaraf yöntemlerinin kullanılması, çevre dostu ulaşım araçlarının teşvik edilmesi, kampüsteki yeşil alanların artırılması) göz önünde bulundurarak değerlendirmektedir. 84 ülkeden 1183 üniversitenin yer aldığı 2023 değerlendirmesinde (UI GreenMetric, t. y.) ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi 123'üncü sırada yer alırken Selçuk Üniversitesi ise 491'inci sırada bulunmaktadır. İlk 50'de ise Türkiye'den sadece bir üniversite yer almaktadır (bkz. 46'ncı sıradaki İstanbul Teknik Üniversitesi). Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'deki üniversitelerde çevreyi korumaya yönelik politikaların artırılması ve çevre bilincinin yükseltilmesi için acil bir ihtiyaç söz konusudur. Bu ihtiyaca cevap vermek adına Türkiye'deki üniversiteler çeşitli stratejiler izlemektedir. Enerjide verimliliği sağlamak adına etkili atık yönetimi uygulamalarını hayata geçirmek (ör., geri dönüşüm) ve uygun teknolojileri kullanmak (ör., yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmek), çevre dostu ulaşımı teşvik etmek (ör., kampüse bisiklet yolları inşa etmek, kampüs içerisinde ücretsiz ring seferleri düzenlemek) ve restoratif çevrelerin (ör., yeşil alanlar) sayısını ve niteliğini arttırmak, sürdürülebilirlikle alakalı dersler açmak bunlardan birkaçıdır (Boğaziçi Üniversitesi, 2023; İstanbul Teknik Üniversitesi, 2022; Orta Doğu Teknik Üniversitesi, t. y.).

Üniversite öğrencilerinin hem sayıları hem de gelecekte toplum üzerindeki olası etkileri göz önünde bulundurulduğunda kampüs ortamlarında çevre yanlısı katılımlarını şekillendiren faktörleri (ör., teşvik edicileri, engeller) anlamak hem kampüs sürdürülebilirliği hem de daha çevre dostu bir dünya yaratmak için oldukça önemlidir. Geçmiş çalışmalar, davranışı sergilememe durumunda hissedilebilecek istenmeyen duyguları deneyimlememe isteğinin (Cho, 2019), mekân aidiyetinin (Chao ve ark., 2023), çevre sorunları hakkında bilgi sahibi olmanın ve bu sorunlar hakkında endişe duymamanın (Qu ve ark., 2023), kampüste çevreyi korumaya ilişkin sosyal normların varlığının (Liao ve Li, 2019) ve biyosferik değerleri benimsemenin (Hamilton ve Rane, 2022) üniversite kampüslerinde çevre yanlısı katılımı teşvik edebileceğini saptamıştır.

Çevreci Katılımın Belirleyicileri Olarak Değerler ve Sosyal Kimlik

Bireylerin çevreye yönelik tutum ve davranışlarını etkileyen birçok faktör (ör., çocukluk deneyimleri, kişilik özellikleri, normlar) bulunmaktadır (Gifford ve Nilsson, 2014). Bunlar arasında ise değerler ve sosyal kimlik önemli bir yer tutmaktadır (Steg ve de Groot, 2012; Udall ve ark., 2020). Schwartz ve Sagiv (1995, s. 93) tarafından “insanların yaşamlarında yol gösterici ilkeler olarak hizmet eden, önem konusunda farklılaşan, ulaşılmak istenen hedefler” olarak

tanımlanan değerler bireyin çevreci tutum ve davranışlarına da rehberlik eder (Schultz ve Kaiser, 2012). Değerler ve çevreci katılım arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar çoğunlukla öz aşkınlık boyutunun altındaki değerlerin (evrenselcilik ve iyilikseverlik) çevreci davranışları pozitif yönde yordadığını gösterirken öz genişletim değerleri (hazcılık, güç ve başarı) için tersi bir durum söz konusudur (Dornhoff ve ark., 2019).

Schwartz'ın (1992) bu değer sınıflandırmasına ek olarak Stern (2000) tarafından önerilen egoistik, özgeci ve biyosferik değer yönelimlerinin çevreci tutum ve davranışları şekillendirebildiği görülmüştür. Lindenberg ve Steg'e (2007) göre her ne kadar bu değerlerin hepsi farklı motivasyonlar (ör., su faturasını düşürebilmek adına duş süresini kısaltmak) aracılığıyla çevreci davranışlara yön verse de özgeci ve biyosferik değerlerin teşviği çevreci davranışın devamlılığını sağlamak adına daha önemlidir. Ayrıca, her ne kadar özgeci ve biyosferik değerler arasında güçlü bir ilişki olsa da davranışın doğal çevre için sonuçlarını değerlendirmeye ("çevreci davranışlarımın doğal çevreye faydası/zararı ne?") atıfta bulunan biyosferik değerler doğal çevrenin esenliği için duyulan endişeyi daha iyi yansıtmakta (Steg ve De Groot, 2012) ve çevreci davranış açıklama da daha başarılıdır (Steg ve ark., 2011). Türkiye'de yapılan çeşitli çalışmalarda da (Ay, 2017; Öztürk, 2019; Şahin, 2013) biyosferik değerlerin çevreci davranışlar üzerindeki rolü gösterilmiştir (değerler ve çevre yanlısı katılım üzerine daha geniş bir tartışma için bkz. Sarı, 2020). Bu çalışma, doğal çevreye yönelik kaygıyı iyilikseverlikten daha iyi yansıttığı için evrenselcilik değerinin çevreci davranışlar üzerindeki yordayıcı rolüne odaklanmaktadır.

İklim değişikliğinin altında yatan temel sebep insanların çevre dostu olmayan davranış kalıplarıdır. Dolayısıyla, insan kaynaklı iklim değişikliği ve ekolojik tahribatın olumsuz etkilerini azaltmak için birlikte hareket etmek önemlidir (Fritsche ve ark., 2018). Kimlik üzerine literatür tutum, kişilik gibi bireyi diğerlerinden ayıran özellikleri bireysel kimlik çerçevesinde ele alırken, sosyal kimlik ise bireyin belirli sosyal kategorilerin (ör., din, etnisite) üyeleriyle paylaştığı benzerliklere gönderme yapmaktadır (Turner ve ark., 1994). Önceki çalışmalar bireyin kendini bir sosyal gruba (ör., çevreci gruplar) referansla tanımlamasının enerji tasarrufu ve çevreci aktivizm gibi birçok çevreci davranış teşvik edebildiğini göstermektedir (Fielding ve Hornsey, 2016). Türkiye'de yapılan çalışmalarda ise çevreci kimliğin ve küresel kimliğin iklim değişikliği inkârını negatif yönde ve çevre yanlısı kolektif eylemleri pozitif yönde yordadığı (Kıral-Uçar ve ark., 2023), vatanseverliğin çevreci katılım da pozitif milliyetçiliğin ise negatif rol oynadığı (Aydın ve ark., 2022) görülmüştür.

Udall ve arkadaşları (2020) ise çevreci katılım üzerinde etkisi olan 99 farklı kimlik türüne işaret etmiş ve sosyal kimliklerin çevreci katılım üzerindeki rolünün yeterince çalışılmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca, üniversite ile özdeşimin çevreci katılım üzerindeki rolüne ilişkin herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu sebepten ötürü, bu çalışma üniversite ile özdeşimin çevreci davranışlar üzerindeki yordayıcı rolüne odaklanmaktadır.

İyi Oluşun Belirleyicileri Olarak Değerler ve Çevreci Davranışlar

Bireylerin tutum ve davranışlarına yön veren ilkeler olarak hizmet eden değerler psikolojik iyi oluşu da destekleyebilir. Geçmiş çalışmalar (Bojanowska ve Piotrowski, 2019) öz aşkınlık (evrenselcilik ve iyilikseverlik) değerlerinin iyi oluşu desteklediğini ve depresyon ile negatif ilişkili olduğunu (Kasser, 2002) saptamıştır.

Belirli bir çaba gerektiren ve sergilenmesi zor olarak algılanabilen ve dolayısıyla iyi oluşu olumsuz yönde etkileyebilecek olan çevreci davranışların farklı mekanizmalar aracılığıyla (ör., temel psikolojik ihtiyaçları karşılaması, benlik imajını güçlendirme, kişiye anlam duygusu vermesi) bireylerin iyi oluşunu desteklediği görülmüştür (bu konuda bir meta-analiz için bkz. Zawadzki ve ark., 2020). Örneğin, çevrenin yararına bir etkinliğe katılma (ör., fidan dikimi, çöp toplama) kişinin ilişkili olma ihtiyacını karşılayarak (Netuveli ve Watts, 2020) iyi hissetmesini sağlayabilir. Ayrıca, başkaları tarafından fark edilen çevreci davranışların (ör., çevre yararına toplu bir etkinliğe katılmak) özel alanda sergilenen davranışlara (ör., çamaşır makinesini tam dolu şekilde çalıştırmak) göre iyi oluşu daha güçlü yordadığı da gösterilmiştir (Schmitt ve ark., 2018; çevre ve psikolojik iyi oluş üzerine daha geniş bir tartışma için bkz. Sarı, 2023).

Çalışmanın Amacı

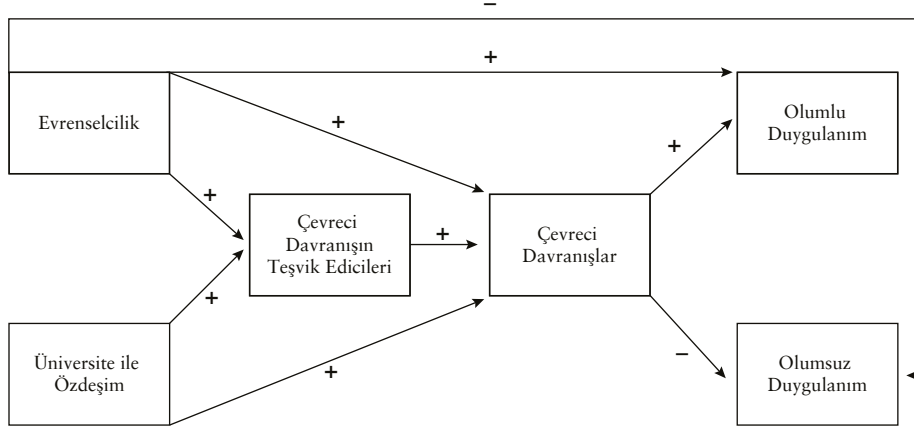
Üniversite kampüslerinde sergilenen çevreci davranışlar üzerine yapılan çalışmalar sınırlıdır ve bu sınırlı sayıdaki çalışmalar çoğunlukla üniversitelerde geri dönüşüm ve atık ayrıştırma gibi uygulamalara (Chao ve ark., 2023) veya yurtlar (Wilkinson ve Zalejska Jonsson, 2021) gibi kampüsteki belirli alanlar üzerine yoğunlaşmıştır. Fakat, daha önce de ifade edildiği gibi kişisel (ör., değerler) ve sosyal (ör., grup kimliği) belirleyiciler öğrencilerin davranışlarında olumlu bir değişim yaratmak için oldukça önemlidir. Ayrıca, literatürde çevreci davranışların ortaya çıkmasında üniversite ile özdeşimin rolünü ve kampüste sergilenen çevreci davranışların iyi oluş çıktılarını inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

IPCC (2022) raporunda ifade edildiği gibi Türkiye iklim değişikliği ve ekolojik bozulmanın etkilerinden en çok zarar gören ülkelerin başında gelmekte ve Yükseköğretim Kurulu (2023) tarafından belirtildiği üzere yaklaşık 7 milyon üniversite öğrencisinden oluşan önemli bir nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Üniversite kampüsleriyle ilişkili enerji tüketimi ve atık üretimi gibi faktörler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'deki üniversite kampüslerinde çevresel sürdürülebilirliğin ele alınması daha önemli hale gelmektedir.

Literatürdeki yukarıda bahsedilen boşluklar göz önüne alındığında, bu çalışma kampüs içi çevreci davranışların bireysel (evrenselcilik değeri) ve sosyal (üniversite ile özdeşim) yordayıcılarına ve iyi oluş çıktılarına (olumlu duygulanım) odaklanmayı amaçlamaktadır (çalışmanın teorik modeli için bkz. Şekil 1).

Şekil 1

Hipotez edilen yol modeli.

Yöntem

630

Katılımcılar ve İşlem

Öncelikle, mevcut çalışmanın örnekleme, geliştirilen Çevreci Davranış Ölçeği ve uyarlanan Çevreci Davranışların Belirleyicileri Ölçeğinin açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için iki bağımsız örneklem elde etmek amacıyla rastgele şekilde ikiye bölünmüştür. Verilerin ilk kısmı (AFA verileri) Orta Doğu Teknik Üniversitesi ($N = 143$) ve Selçuk Üniversitesi'ndeki ($N = 113$) 256 (204 kadın, 45 erkek, 2 kendini ikili cinsiyet sınıflandırması dışında tanımlayan, 5 cinsiyetini belirtmemiş; $Ortyaş = 21,37$, $Ssyaş = 2,40$) lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Verilerin ikinci kısmı (DFA verileri) Orta Doğu Teknik Üniversitesi ($N = 166$) ve Selçuk Üniversitesi'nden ($N = 98$) 264 (211 kadın, 51 erkek, 2 cinsiyetini belirtmemiş; $Ortyaş = 21,29$, $Ssyaş = 3,16$) lisans öğrencisinden oluşmaktadır.

Gönüllü olarak çalışmaya katılan katılımcılar anket formlarını çevrimiçi bir şekilde doldurmuştur (örneklem büyüklüğü ile ilgili gereklilikler için bkz. Knekta ve ark., 2019; Kyriazos, 2018). Çalışmanın ana analizleri (yol analizi) de ikinci kısımdaki veriler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Knekta ve arkadaşları (2019) örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu koşulda verinin rastgele bir şekilde ikiye bölünüp bir kısmının AFA, diğer kısmının model testleri için kullanılabilirliğini belirtmektedir (literatürdeki benzeri uygulamalar için bkz. del Rey ve ark., 2021; Willmer ve ark., 2019). AFA ve model testleri için farklı örneklemelerin kullanılmasının gerekçeleri şu şekilde biraz daha genişletilebilir: AFA'dan elde edilen faktör yapısının aynı örnekleme DFA ve/veya model testi için kullanılması yüksek uyum skorları (ör., RMSEA, CFI) elde edilmesine yol açabilir ve aynı veri setinin iki farklı analize tabi tutulması veriler ara-

sındaki ilişkilerin yanlış yorumlanmasına yol açabilir. Ayrıca, AFA ve model testleri için farklı örneklemeler kullanılarak hem ölçeğin/modelin geçerliğini hem de farklı popülasyonlarda nasıl çalıştığı test edilebilir. Çalışmada hipotez edilen modeli test etmek için jamovi (Gallucci, 2021) aracılığıyla bir yol analizi yürütülmüşken, diğer analizler için SPSS programı kullanılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Üniversitelere İlişkin Bilgiler

Orta Doğu Teknik Üniversitesi 1956 yılında Ankara’da kurulmuş bir devlet üniversitesidir ve yaklaşık 30.000 öğrenciyi bünyesinde bulundurmaktadır. Eğitim dili İngilizce olan üniversite misyonunu “toplum, insanlık ve doğa için, evrensel değerler çerçevesinde yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi, yenilikçiliği ve liderliği besleyerek mükemmellik düzeyinde araştırma yapmak, eğitim vermek ve topluma hizmet etmek” olarak tanımlamaktadır. Doğal çevreye duyarlılık ve yerleşke mirasına bağlılık ise üniversitenin temel değerleri arasında yer almaktadır (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 2017). Selçuk Üniversitesi ise 1975 yılında Konya’da kurulmuş bir devlet üniversitesidir ve 70.000’e yakın öğrenciyi bünyesinde barındırmaktadır. Eğitim dili Türkçe olan üniversite misyonunu “toplumsal ve evrensel değerler ışığında yenilikçi, mükemmeliyetçi ve farkındalık yaratan eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetleriyle ülkeye, insanlığa ve doğaya hizmet etmek” olarak tanımlamaktadır. Doğaya duyarlılık ise üniversitenin temel değerleri arasında yer almaktadır (Selçuk Üniversitesi, t. y.). Her iki üniversitenin köklü tarihi ve doğal çevreye olan duyarlılıkları bu çalışmaya dahil edilme gerekçelerindedir.

Ölçüm Araçları

Portre Değerler Anketi

Katılımcıların değer yönelimlerini anlamak amacıyla Schwartz ve arkadaşları (2001) tarafından geliştirilen ve Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan 40 maddelik Portre Değerler Anketi kullanılmıştır. Her madde bireyi iki cümleyle tanımlamakta (evrenselcilik için örnek madde: “Dünyadaki bütün insanların uyum içinde yaşaması gerektiğine inanır. Dünyadaki bütün gruplar arasında barışın güçlenmesi onun için önemlidir”) ve bu tanımlamalar belirli bir değere karşılık gelmektedir. Ölçeğin orijinal versiyonunda iç tutarlılık katsayıları güç değeri için .65, güvenlik değeri için .70, uyma değeri için .63, geleneksellik değeri için .53, iyilikseverlik değeri için .67, evrenselcilik değeri için .62, özyönelim değeri için .45, uyarılım değeri için .72, hazcılık değeri için .76 ve başarı değeri için .76 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında ise güvenilirlik katsayıları ilk uygulamada .56 ile .82 ikinci uygulamada ise .61 ile .84 arasında değişmektedir. Katılımcılar bu tanımlamadaki kişiye ne kadar benzediğini 1= bana hiç benzemiyor ile 6= bana çok benziyor arasında değişen 6’lı skalada değerlendirmektedir.

Çevreci Davranış Ölçeği

Literatürdeki ölçeklerin maddelerinin üniversite kampüslerindeki çevreci davranışları ölçmek için yeterli olmamasından kaynaklı Sarı ve Öner-Özkan'ın (2023) yine aynı iki üniversitedeki öğrencilerle yaptığı nitel araştırmanın bulgularından hareketle, yeni bir çevreci davranış ölçeği geliştirilmiştir ($\alpha = .76$). İlk etapta 17 maddeden oluşan havuz düşük faktör yükleri, düşük ortak varyans değerleri ya da maddelerin birden fazla faktöre anlamlı yüklenmeleri nedeniyle 6 maddenin çıkarılmasından sonra, temel bileşenler analizi ölçeğin 11 maddelik nihai versiyonunun düşük çaba ($\alpha = .65$) ve yüksek çaba ($\alpha = .81$) gerektiren çevreci davranışları yansıtan iki alt boyuttan oluştuğunu ortaya koymuştur. Katılımcılardan cevaplarını 1 = hiçbir zaman ile 5 = her zaman arasında değişen 5'li derecelendirme ölçeği kullanarak belirtmeleri istenmiştir (ölçeğin temel bileşenler analizi sonucundaki madde yükleri ve iç güvenirlik katsayıları için bkz. Ek 1; doğrulayıcı faktör analizi sonucundaki madde yükleri için bkz. Ek 2).

Çevreci Davranışın Belirleyicileri Ölçeği

Sarı ve Öner-Özkan'ın (2023) çalışmasında katılımcılar kampüs içerisindeki çevreci davranışlarını kolaylaştıran ve davranışları önünde engel oluşturan bazı unsurlara işaret etmektedir. Bu unsurları daha iyi anlayabilmek adına Miao ve Wei (2013) tarafından geliştirilen bir ölçek çalışma kapsamında Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin kültürümüze adaptasyonu için yazarlardan gerekli izinler alınmış ve ölçek maddeleri bu araştırmanın yazarları tarafından bağımsız bir şekilde Türkçeye çevrilmiştir. Sonrasında psikoloji alanı dışından 3 farklı uzman bu Türkçe formu yeniden İngilizceye çevirmiştir. Bu formlar yazarlar tarafından gözden geçirilerek ölçek analize hazır hale getirilmiştir. 16 maddelik orijinal formu normatif güdüler, hazcı güdüler, kazanç güdüler ve bariyerler şeklinde 4 alt boyuttan oluşan ölçeğin Türkçe formunda yapılan analizler sonrasında iki faktörlü modelin (çevreci davranışın teşvik edicileri için $\alpha = .81$ ve çevreci davranışın önündeki engeller için $\alpha = .76$) veriye daha iyi uyum sağladığı görülmüştür. Açıklanan düşük ortak varyans değerleri sebebiyle iki madde ölçek dışında bırakılmış ve nihai form 14 maddeden oluşmuştur. Katılımcılardan cevaplarını 1 = kesinlikle katılmıyorum ile 5 = kesinlikle katılıyorum arasında değişen 5'li derecelendirme ölçeği kullanarak belirtmeleri istenmiştir (ölçeğin temel bileşenler analizi sonucundaki madde yükleri ve iç güvenirlik katsayıları için bkz. Ek 3, doğrulayıcı faktör analizi sonucundaki madde yükleri için bkz. Ek 4).

Grup Kimliği Ölçeği

Öğrencilerin üniversiteleriyle özdeşimi dört madde ($\alpha = .88$) ile ölçülmüştür (örnek madde: “... Üniversitesi mensubu olmak sizin için ne kadar önemlidir?”). Katılımcılar maddelere cevaplarını 1 = hiç değil ile 7 = çok fazla arasında değişen 7'li derecelendirme ölçeğini kullanarak vermişlerdir (Demir ve ark., 2018). Demir ve arkadaşlarının (2018) üç çalışmalı araştırmasında ölçeğin iç tutarlılık katsayıları .90, .86 ve .87 olarak bulunmuştur.

Pozitif ve Negatif Duygulanım Ölçeği (PANAS)

Katılımcıların olumlu (ör., heyecan dolu) ve olumsuz (ör., sıkıntılı) duygulanımlarını ölçmek amacıyla Watson ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilen ve Gençöz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan 20 maddelik PANAS kullanılmıştır. Ölçeğin orijinal versiyonunda iç tutarlılık katsayıları olumlu duygulanım için .90, olumsuz duygulanım için .85 olarak bulunmuştur. Türkçe uyarlama çalışmasında ölçeğin iç tutarlılık katsayıları olumlu duygulanım için .86 olumsuz duygulanım için .83 olarak bulunmuştur.

Demografik Bilgi Formu

Katılımcılardan ayrıca şu bilgileri vermeleri istenmiştir: Cinsiyetleri, yaşları, kampüste ne kadar güvende hissettikleri ve kampüs olanaklarından ne kadar memnun oldukları.

Bulgular

Veri Temizliği

Öncelikle her iki veri seti için de tek değişkenli ve çok değişkenli normallik varsayımının karşılanıp karşılanmadığı anlaşılmak istenmiştir. Her iki veri setinde de basıklık ve çarpıklık değerlerinin Kline'in (2015) önerdiği gibi -2 ile +2 arasında olduğu ve tek değişkenli normallik varsayımının karşılandığı görülmüştür. Çok değişkenli normallik varsayımını test etmek için ise Mahalanobis uzaklığına bakılmış ve DFA veri setindeki 7 katılımcının analiz dışında bırakılmasına karar verilmiştir.

Değişkenler Arası İkili İlişkiler ve Grup Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Hipotez edilen modelin test edilmesinden önce değişkenler arası ikili korelasyonlar incelenmiş ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesindeki katılımcıların çalışmanın değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak adına bağımsız örneklem t testi yürütülmüştür.

Beklenildiği üzere çevreci davranışların evrenselcilik ($r = .26, p < .001$) ve üniversite özdeşimi ($r = .18, p = .003$) ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Çevreci davranışlar yüksek ve düşük çaba gerektiren davranışlar olarak ayrı ayrı analiz edildiğinde ise yüksek çaba gerektiren davranışların evrenselcilik ($r = .09, p = .16$) ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki içerisinde olmadığı görülmüştür. Olumlu duygulanım, varsayıldığı gibi evrenselcilik ($r = .22, p < .001$) ve çevreci davranışlarla ($r = .26, p < .001$) pozitif yönde ilişkilidir. Ancak, yüksek çaba gerektiren çevreci davranışlar olumlu duygulanımla pozitif ilişki gösterirken ($r = .28, p < .001$), düşük çaba gerektiren çevreci davranışlar ile olumlu duygulanım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r = .12, p = .06$) (bkz. Tablo 1).

Kampüs içerisinde sergilenen çevreci davranışların diğer değerlerle ilişkisine bakıldığında ise iyilikseverlik ($r = .18, p = .004$), güç ($r = .12, p = .048$), hazcılık ($r = .13, p = .033$), uyarılım ($r = .17, p = .007$), öz-yönelim ($r = .22, p < .001$) ve güvenlik ($r = .17, p = .007$) değerlerinin çevreci davranışlarla pozitif bir ilişki gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca, kampüste güvende hissetmek ile çevreci davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmazken ($r = .11, p = .07$), kampüs olanaklarından memnuniyet ve çevreci davranışlar pozitif ilişkili olarak bulunmuştur ($r = .15, p = .02$). Çevreci davranışların düşük ve yüksek çaba gerektiren davranışlar olarak ele alındığı durumda ise düşük çaba gerektiren çevreci davranışların evrenselcilik ($r = .38, p < .001$), iyilikseverlik ($r = .16, p < .001$) ve öz-yönelim ($r = .21, p < .001$) ile ilişkili olduğu görülmüştür. Yüksek çaba gerektiren çevreci davranışlar ise iyilikseverlik ($r = .14, p = .03$), güç ($r = .18, p = .003$), hazcılık ($r = .15, p = .02$), uyarılım ($r = .23, p < .001$), öz yönelim ($r = .16, p = .011$) ve güvenlik ($r = .17, p = .005$) ile ilişkilidir.

Tablo 1
Değişkenler Arası İkili İlişkiler

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Evrenselcilik	—								
2. Üniversite ile Özdeşim	.15*	—							
3. Çevreci Davranışın Teşvik Edicileri	.47***	.21***	—						
4. Çevreci Davranış Önündeki Engeller	-.41***	-.16**	-.50***	—					
5. Çevreci Davranış	.26***	.18**	.30***	-.26***	—				
6. Düşük Çaba Gerektiren Çevreci Davranış	.38***	.14*	.40***	-.39***	.74***	—			
7. Yüksek Çaba Gerektiren Çevreci Davranış	.09	.15*	.13*	-.08	.87***	.32***	—		
8. Olumlu Duygulanım	.22***	.21***	.15*	-.17**	.26***	.12	.28***	—	
9. Olumsuz Duygulanım	.01	-.10	-.03	.17**	-.03	-.08	.01	-.41***	—

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

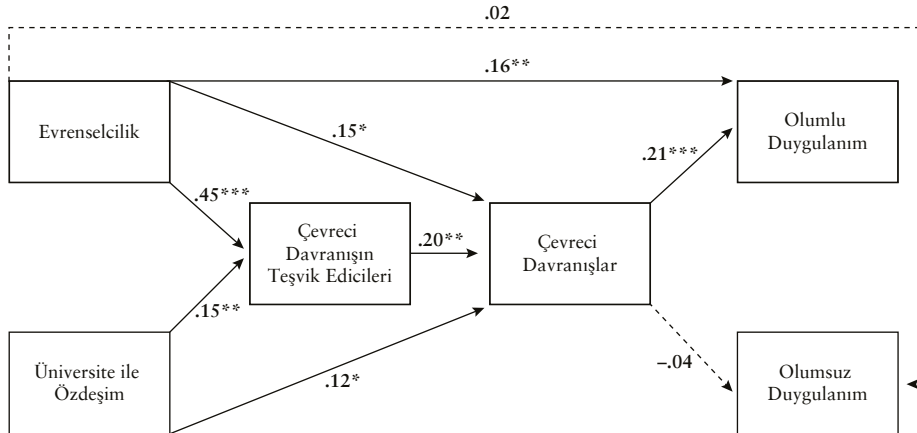
Bağımsız örneklem t testi ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrencilerinin Selçuk Üniversitesi öğrencilerine göre kampüste kendilerini daha güvende hissettiklerini ($Ort_{ODTÜ} = 4.25, SS_{ODTÜ} = .62; Ort_{Selçuk} = 3.93, SS_{Selçuk} = .76; t = 3.71, p < .001, d = .46$) üniversitenin sunduğu olanaklardan daha fazla memnun olduklarını ($Ort_{ODTÜ} = 3.78, SS_{ODTÜ} = .88; Ort_{Selçuk} = 3.47, SS_{Selçuk} = 1.09; t = 2.50, p < .05, d = .31$), üniversite ile özdeşleşme düzeylerinin daha yüksek olduğunu ($Ort_{ODTÜ} = 5.38, SS_{ODTÜ} = 1.17; Ort_{Selçuk} = 4.79, SS_{Selçuk} = 1.46; t = 3.64, p < .001, d = .45$) göstermektedir. Ayrıca Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrencileri çevreci davranışları daha sık sergilemektedir ($Ort_{ODTÜ} = 3.30, SS_{ODTÜ} = .55; Ort_{Selçuk} = 3.10, SS_{Selçuk} = .59; t = 2.83, p = .002, d = .35$).

Yol Analizi Bulguları

Çalışmada hipotez edilen modeli test etmek için bir yol analizi yürütülmüştür. Uyum iyiliği değerleri modelin veriye iyi uyum sağladığını göstermektedir; $\chi^2 (n = 264, sd = 4) = 7.32$, $\chi^2 / sd = 1.83$, $p = .120$, CFI = .981, TLI = .930, RMSEA = .056, %90 CI [.00, .12], SRMR = .035 (uyum iyiliği kriterleri için bkz. Bentler, 1990). Model ayrıca, evrenselciliğin çevreci davranışların teşvik edicileri ve çevreci davranışlar aracılığıyla olumlu duygulanım üzerindeki dolaylı etkisinin ($\beta = .02$, $p = .03$) ve çevreci davranışların teşvik edicilerinin çevreci davranışlar aracılığıyla olumlu duygulanım üzerindeki dolaylı etkisinin ($\beta = .04$, $p = .02$) anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır (standardize edilmiş yol değerleri ve uyum iyiliği değerleri için bkz. Şekil 2).

Şekil 2

Çevreci Davranışlar için Yol Modeli

Not 1. $\chi^2 (n = 264, df = 4) = 7.32$, $\chi^2 / df = 1.83$, $p = .120$, CFI = .981, TLI = .930, RMSEA = .056, 90 % CI [.00, .12], SRMR = .035.

Not 2. Sayılar standartlaştırılmış katsayılardır. Kesikli çizgiler istatistiksel olarak anlamlı olmayan yolları göstermektedir.

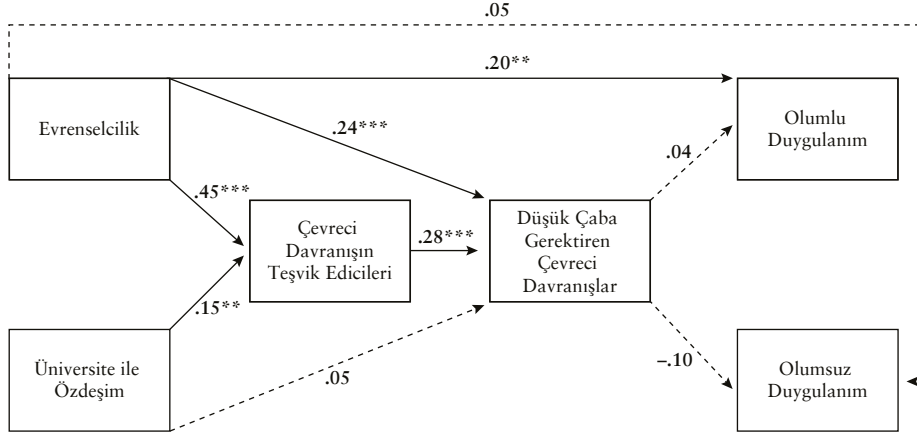
* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Çevreci davranışlar düşük ve yüksek çaba gerektiren davranışlar olarak ayrı ayrı analiz edildiğinde ise farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Düşük çaba gerektiren davranışlar çevreci davranışların teşvik edicileri ($\beta = .28$, $p < .001$) ve evrenselcilik ($\beta = .24$, $p < .001$) tarafından anlamlı bir şekilde yordanırken, üniversite ile özdeşim ($\beta = .05$, $p = .384$) tarafından anlamlı bir şekilde yordanmamaktadır. Düşük çaba gerektiren çevreci davranışlar ($\beta = .04$, $p = .513$) ayrıca pozitif duygulanımı da anlamlı bir şekilde yordayamamıştır (bkz. Şekil 3).

Yüksek çaba gerektiren çevreci davranışlar ise üniversite ile özdeşim ($\beta = .13$, $p = .03$) tarafından anlamlı şekilde yordanırken, çevreci davranışların teşvik edicileri ($\beta = .08$, $p = .233$) ve evrenselcilik ($\beta = .03$, $p = .663$) tarafından yordanmamaktadır. Ayrıca bulgular, düşük çaba gerektiren davranışların aksine yüksek çaba gerektiren çevreci davranışların ($\beta = .26$, $p < .001$) olumlu duygulanımı anlamlı şekilde yordadığını göstermiştir (bkz. Şekil 4).

Şekil 3

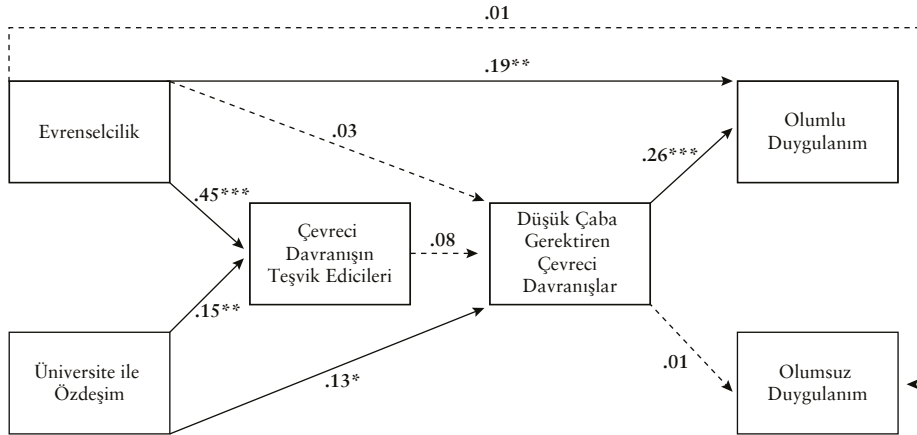
Düşük Çaba Gerektiren Çevreci Davranışlar için Yol Modeli

Not 1. χ^2 (n = 264, sd = 4) = 9.33, χ^2 / sd = 2.33, p = .053, CFI = .973, TLI = .905, RMSEA = .071, 90 % CI [.00, .13], SRMR = .039.

Şekil 4

Yüksek Çaba Gerektiren Çevreci Davranışlar için Yol Modeli

Not 1. χ^2 (n = 264, sd = 4) = 7.14, χ^2 / sd = 1.79, p = .128, CFI = .981, TLI = .932, RMSEA = .055, 90 % CI [.00, .12], SRMR = .035.

Tartışma

Bulgularımız iki üniversitedeki öğrencilerin çalışmanın bazı değişkenleri açısından birbirinden farklılaştıklarına işaret etmektedir. Öncelikle, Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrencileri kampüste kendilerini daha güvende hissetmekte, kampüsün sunduğu olanaklardan daha çok memnuniyet duymakta ve üniversite ile daha çok özdeşim kurmaktadır. Orta Doğu Teknik

Üniversitesi'nin Selçuk Üniversitesi'ne göre mensuplarına daha fazla spor tesisi ve sosyalleşme alternatifleri sunması bu farklılığın altında yatan sebeplerden olabilir (üniversite kampüslerinde yaşam kalitesi üzerine daha geniş bir tartışma için bkz. Sarı ve Bükün, 2023). Ek olarak, Selçuk Üniversitesi'nde hastanenin kampüs içerisinde yer alması ve isteyen herkesin kampüse erişebilmesi öğrencilerinin kampüsteki güvenlik hissini azaltıyor ve üniversite ile özdeşimine zarar veriyor olabilir (daha geniş bir tartışma için bkz. Sarı ve Öner-Özkan, 2023).

Sonuçlar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ndeki öğrencilerin Selçuk Üniversitesi öğrencilerine göre kampüs içerisinde daha çok çevreci davranış sergilediklerini göstermektedir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde çevre ile ilgili daha çok öğrenci topluluğu bulunması, çevre bilincini arttırmaya yönelik daha çok etkinlik (ör., seminerler, fidan dikimi, çöp toplama) düzenlenmesi, öğrencilerin çevresel sürdürülebilirlik üzerine 25'ten fazla ders alma imkanının bulunması (Yeşil Kampüs Topluluğu, t. y.) bu farklılığın altında yatan sebeplerden olabilir. Bulgularımızla paralel olarak, geçmiş çalışmalar da kampüste çevre bilincini arttırmaya yönelik aktivitelerle katılmanın ve derste çevre sorunlarını tartışmanın (Pizmony-Levy ve Michel, 2018) kampüste çevreci katılımı teşvik edebileceğini saptamıştır.

Sarı ve Öner-Özkan (2023) tarafından yapılan araştırma her iki üniversitedeki lisans öğrencilerinin kampüs ekosisteminin korunması konusunda istekli olduklarını ortaya koymuştur. Fakat, Orta Doğu Teknik öğrencilerinin motivasyonu daha çok üniversite kimliğiyle ilişkili görünmektedir. Bahsi geçen çalışmanın katılımcılarından birinin Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin çevreye duyarlı geçmişinin aday öğrenciler için korunması gerektiğine dair ifadesi de bu durumu yansıtmaktadır. Yine Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde yapılan benzer bir çalışmada (Sarı ve ark., 2024) öğrencilerin kampüste çevreye zarar veren eylemleri (ör., yere çöp atma) grup normunun (üniversitenin doğal çevreye duyarlılık ilkesi) ihlali olarak değerlendirdiklerini göstermiştir.

Araştırmanın bulguları, evrenselcilik değerinin yüksek çaba gerektiren çevreci davranışlar üzerindeki rolünün anlamlı olmadığını, düşük çaba gerektiren davranışları ise pozitif yönde yordadığını göstermiştir. Paralel olarak, geçmiş literatür çevre duyarlılığının çevreci davranışlar üzerindeki olumlu etkisinin davranışın zorluğu arttıkça azaldığına işaret etmektedir (Wyss ve ark., 2022). Ayrıca, davranışa yönelik yüksek motivasyon düzeyinin bu davranışların daha az çaba gerektiren davranışlar olarak değerlendirilebildiği ifade edilmektedir (Dreijerink ve ark., 2022).

Bulgularımız, öz-yönelim değerinin hem düşük çaba hem de yüksek çaba gerektiren çevreci davranışlarla olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Schwartz'a (1992, s. 5) göre öz-yönelim değeri "bağımsız düşünce ve eylem, seçim yapma, yaratıcılık, keşif" ile karakterize edilmektedir. Bu değere öncelik veren bireyler fikirlerini oluşturmaya ve davranışlarına kendileri karar vermeye önem verirler. Öz-yönelimin çevreci katılım üzerindeki rolüne ilişkin sınırlı araştırma arasında, Zibenberg ve arkadaşları (2018) öz-yönelim değerini benimsemenin evde enerji tasarrufu yapmayı olumlu yönde yordadığını saptamıştır.

Öz yönelim dışında, değişime açıklık kümesi altında yer alan diğer iki değer (uyarılım ve hazcılık) ve öz genişletim kümesi altında yer alan güç değeri yüksek çaba gerektiren çevreci davranışlarla pozitif yönde ilişkilidir. Schwartz'ın (1992, s. 8) kavramsallaştırmasına göre uyarılım “yaşamda heyecan, yenilik ve mücadelecilik” hedefiyle karakterize edilirken, hazcılığın motivasyonel hedefi “zevk veya duyuşsal tatmin”dir. Güç değerinin nihai hedefi ise “sosyal statü ve prestij elde etmek, insanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol veya hakimiyet kurmak” olarak kavramsallaştırılabilir (Schwartz, 1992, s. 9). Değerler ve çevreci katılım ilişkisini inceleyen araştırmaların çoğu öz aşkınlık değerlerinin olumlu ve öz genişletim değerlerinin olumsuz rolüne odaklansa da kişisel kazanımların (ör., prestij, para, sağlık) vurgulanması bazen çevresel sürdürülebilirliği teşvik edebilmektedir (Griskevicius ve ark., 2010). Buna ek olarak, çevreci katılımı kişilik özellikleri bağlamında ele alan çalışmalarda deneyime açıklık kişilik özelliği puanları yüksek olan kişilerin iklim değişikliğinin insan faaliyetlerinin bir sonucu olduğuna daha çok inandığı (Rothermich ve ark., 2021) ve daha çok çevreci davranışlar sergilediği görülmüştür (Duong, 2022).

Schwartz'a (1992) göre güvenlik değerine öncelik veren bireyler, kendileri ya da özdeşleştikleri grup için bir güvenlik duygusu sağlamayı amaçlamaktadır. Sarı ve Öner-Özkan (2023) tarafından yapılan nitel bir çalışmada kampüs ekosisteminin korunmasının kampüste çevreci davranışlar sergilemek için önemli bir motivasyon kaynağı olduğu görülmüştür. Bahsi geçen bu çalışmada katılımcılar iyi bir çevrede eğitim gördüklerini ve yaşadıklarını ve sahip oldukları kampüs ekosisteminin korumak istediklerini belirtmişlerdir.

Üniversite özdeşimi yüksek çaba gerektiren davranışları pozitif şekilde yordarken, düşük çaba gerektiren çevreci davranışlar üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir. Bu durum yüksek çaba gerektiren çevreci davranışların (ör., kampüs çevresinin korunmasına yönelik aktivitelere katılmak) doğasından kaynaklanıyor olabilir. Bulgularımızla paralel şekilde, kendini bir mekâna referansla tanımlamak (bkz. yer kimliği) yüksek çaba gerektiren çevreci davranışları düşük çaba gerektirenlerle kıyasla yordamada daha etkili bulunmuştur (Ramkissoon ve ark., 2012).

Çevreci davranışın önündeki engeller ile yüksek çaba gerektiren çevreci davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bu durum, yüksek çaba gerektiren çevreci davranışların yapısından kaynaklanıyor olabilir. Çevrenin korunmasına yönelik etkinliklere katılmak veya çevre örgütlerini maddi olarak desteklemek gibi davranışlar zaten zaman ve para açısından belirli bir çaba gerektirdiği için, çevreci davranışın önündeki engellerin etkisi burada fazla etkili olmayabilir.

Yüksek çaba gerektiren çevreci davranışlar olumlu duygulanımı pozitif yönde yordarken benzeri bir etki düşük çaba gerektiren davranışlar için tespit edilememiştir. Geri dönüşüm yapmak, enerji kaynaklarını tasarruflu bir şekilde kullanmak gibi düşük çaba gerektiren çevreci davranışlar daha çok özel alanda gerçekleştirilirken, çevre yararına bir etkinliğe katılmak gibi yüksek çaba gerektiren davranışlar ise diğer insanlarla etkileşimde bulunmayı gerektir-

mektedir. Dolayısıyla, bireyler bu tarz etkinliklere katılarak ilişkili olma ihtiyacını karşılayabilir (Netuveli ve Watts, 2020). Schmitt ve arkadaşları (2018) da daha fazla sosyal etkileşim içeren çevreci davranışların bireylerin yaşam kalitesini daha güçlü şekilde yordadığını göstermiştir. Ayrıca, geçmiş çalışmalar çevreci davranışlarda bulunan kişilerin başkaları (Welsch ve ark., 2021) tarafından daha olumlu algılandığına işaret etmektedir. Dolayısıyla, başkaları tarafından gözlemlenebilir ve daha fazla sosyal etkileşim içeren çevreci davranışların diğer insanlar üzerinde olumlu bir izlenim bırakma ve dolayısıyla yaşam doyumunu arttırmada daha etkili olduğu çıkarımını yapmak mümkün gözükmemektedir.

Çalışmanın Teorik ve Pratik Çıktıları

Bu araştırma mevcut literatürdeki bazı eksiklikleri gidererek kampüs sürdürülebilirliği adına önemli sonuçları içerisinde barındırmaktadır. Çalışmamız, kampüslerde davranış değişikliğini teşvik etmede büyük bir potansiyele sahip olan değerler ve üniversite ile özdeşim değişkenlerin çevreci katılım üzerindeki rolüne odaklanması sebebiyle önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Çevreci davranışlar üzerine yapılan geçmiş araştırmalar çoğunlukla evler, işyerleri ve turistik yerler gibi belirli ortamlara odaklanmışken, mevcut literatürde üniversite kampüsleri gibi eğitim ortamlarındaki çevreci katılımı ele alan yeterli araştırma bulunmamaktadır. Ayrıca çalışmamızda da gösterildiği gibi kişisel ve sosyal faktörler kampüs sürdürülebilirliği konusunda olumlu davranış değişikliklerini teşvik etme konusunda önemli bir potansiyele sahiptir. Giriş bölümünde de ifade edildiği gibi kendini belirli bir gruba referansla tanımlamak çevreci katılımı teşvik etmektedir (bir gözden geçirme için bkz. Udall ve ark., 2020). Bununla birlikte literatürde üniversite ile özdeşimin çevreci davranışlar üzerinde nasıl bir rol oynadığı üzerine çalışma bulunmamaktadır.

Ek olarak bu araştırma, kampüste çevrenin faydasına davranmanın öğrencilerin yaşam doyumunu desteklediğini ortaya koyan ilk çalışmadır. Ayrıca araştırmamızın bulguları kampüs sürdürülebilirliğini teşvik etmek adına YÖK ve üniversite yönetimleri gibi otoritelerin faydalanabileceği pratik çıktılar içerisinde barındırmaktadır. Kampüs atmosferinin çevreci katılımı desteklemede oldukça önemli olduğu ve yetkililerin öğrencilerin üniversite ile bağıni kuvvetlendirmek için çabalaması gerektiği (ör., yurt imkanlarının arttırılması, kampüs içerisindeki sosyal, kültürel ve sportif olanakların çoğaltılması) bu çalışmada gösterilmiştir. Başka bir araştırma (Sarı ve Bükün, 2023) da kampüsle kurulan duygusal bağ ve üniversite ile özdeşimin öğrencilerin yaşam kalitesini desteklediğini saptamıştır.

Üniversite içerisindeki çevreci davranışları destekleyen sosyal normların oluşturulması ve bu normların çeşitli iletişim araçlarıyla (ör., kampüste sergilenen çevreci davranışlar sonucunda elde edilen çevresel ve ekonomik kazanımları vurgulayan afişler) özendirilmesi kampüs sürdürülebilirliğini arttırmada yararlı bir strateji olarak görülebilir. Tüm bunlara ek olarak, müfredata çevre bilinciyle ilgili daha çok ders eklemek, ödül ve ceza mekanizmalarını daha etkili şekilde kullanmak (ör., belirli sayıda dönüştürülen plastik için sağlanacak ücretsiz öğ-

le-akşam yemekleri) ve çevreci davranışların önündeki engelleri kaldırmak (ör., geri dönüşüm kutularının daha erişilebilir hale getirilmesi) da sürdürülebilirliği sağlamak adına verilecek önerilerdendir.

Çalışmanın Sınırlılıkları ve Sonuç

Bu çalışmanın bulguları belirli sınırlılıklar göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. Öncelikle, bu çalışma korelasyonel bir araştırma desenine sahiptir ve deneysel manipülasyon içermediğinden bulgularımızdan hareketle neden-sonuç ilişkisi kurmak doğru olmayacaktır. Bu nedenle, gelecek çalışmalar deneysel ve/veya boylamsal bir araştırma tasarımı ile kampüs içi çevreci katılımın belirleyicilerini ve sonuçlarını inceleyebilir. Ek olarak, değişkenler arası ikili ilişkiler incelendiğinde bazı değişkenler arası ilişkilerin anlamlı olmasına karşın korelasyon katsayılarının düşük olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısıyla, sonuçların dikkatli bir şekilde yorumlanmasında fayda vardır. Öz bildirim verilerine dayanması, bu çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır. Katılımcılar kendilerini olumlu göstermek adına çeşitli stratejiler kullanmış olabilir ve tutarlı olmak adına çalışma boyunca benzer cevapları vermek istemiş olabilirler. Bundan ötürü, gelecekte yapılacak çalışmalarda fizyolojik ve davranışsal ölçümler, günlük çalışmaları ve gözlemler gibi çeşitli veri toplama yaklaşımları kullanılabilir. Dördüncü olarak, bu çalışmanın sonuçları yalnızca lisans öğrencilerinden oluşan örneklemin özellikleri nedeniyle genellenebilirlik açısından sınırlıdır. Bu nedenle, gelecekteki akademik çalışmalar, genellenebilirliği artırmak için daha geniş bir katılımcı yelpazesini (ör., akademisyenler ve idari personel) içermelidir. Mevcut çalışmanın bir diğer kısıtlılığı da verilerin Türkiye'deki iki köklü üniversitesinden toplanmış olmasıdır. Bu üniversiteler, öğrencilerinin ihtiyaçlarının çoğunu (ör., barınma, sağlık, alışveriş) karşılayabilecek geniş kampüs alanlarına ve önemli miktarda yeşil alana sahiptir. Gelecekteki akademik çalışmalar, bulgularımızı nispeten sınırlı yeşil alana sahip üniversite ortamlarında tekrarlamalıdır. Bu sınırlılıklara rağmen, çalışmamız, özellikle Türkiye'deki üniversite kampüslerinde lisans öğrencileri arasında çevreci katılımın belirleyicilerini ve iyi oluş sonuçlarını araştıran ilk çalışma olması açısından önem taşımakta ve gelecekteki benzer akademik çalışmalara ilham verme potansiyeline sahiptir.

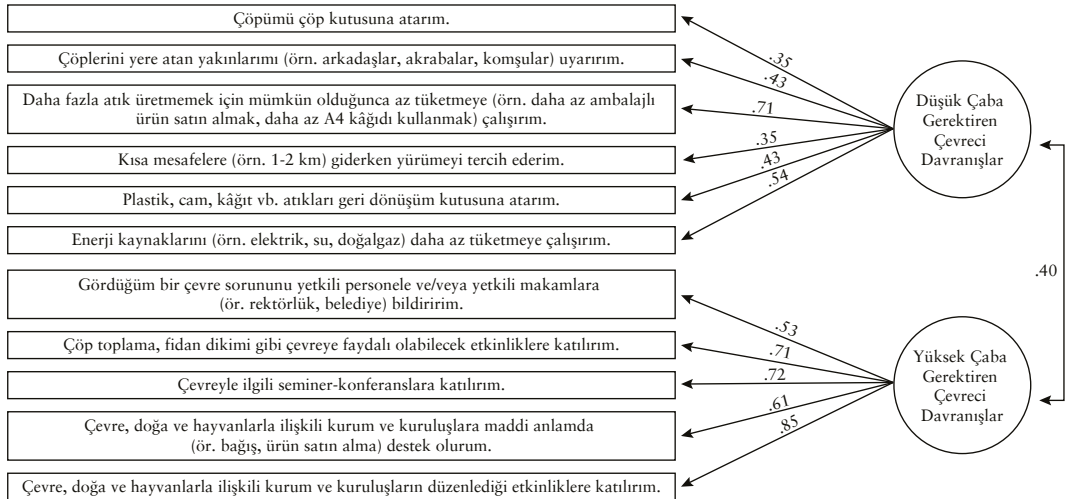
EK 1

Çevreci Davranış Ölçeğinin Temel Bileşenler Analizi Sonuçları

Birinci Faktör: Yüksek Çaba Gerektiren Çevreci Davranışlar		
	Madde Yükleri	Ortak Varyans Değerleri
($\alpha = .81$; öz değer = 3.51; açıklanan varyans = 31.88%)		
15. Çevre, doğa ve hayvanlarla ilişkili kurum ve kuruluşların düzenlediği etkinliklere katılıyorum.	.90	.75
11. Çevreyle ilgili seminer-konferanslara katılıyorum.	.79	.65
14. Çevre, doğa ve hayvanlarla ilişkili kurum ve kuruluşlara maddi anlamda (ör. bağış, ürün satın alma) destek olurum.	.73	.50
9. Gördüğüm bir çevre sorununu yetkili personele ve/veya yetkili makamlara (ör. rektörlük, belediye) bildiririm.	.69	.51
10. Çöp toplama, fidan dikimi gibi çevreye faydalı olabilecek etkinliklere katılıyorum.	.67	.46
İkinci Faktör: Düşük Çaba Gerektiren Çevreci Davranışlar		
	Madde Yükleri	Ortak Varyans Değerleri
($\alpha = .65$; öz değer = 1.76; açıklanan varyans = 16.04%)		
1. Çöpümü çöp kutusuna atarım.	.72	.48
3. Çöplerini yere atan yakınlarımı (örn. arkadaşlar, akrabalar, komşular) uyarırım.	.64	.42
5. Daha fazla atık üretmemek için mümkün olduğunca az tüketmeye (örn. daha az ambalajlı ürün satın almak, daha az A4 kâğıdı kullanmak) çalışırım.	.59	.50
13. Enerji kaynaklarımı (örn. elektrik, su, doğalgaz) daha az tüketmeye özen gösteririm.	.58	.33
6. Kısa mesafelere (örn. 1-2 km) giderken yürümeyi tercih ederim.	.56	.29
8. Plastik, cam, kâğıt vb. atıkları geri dönüşüm kutusuna atarım.	.49	.40

EK 2

Çevreci Davranış Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

EK 3

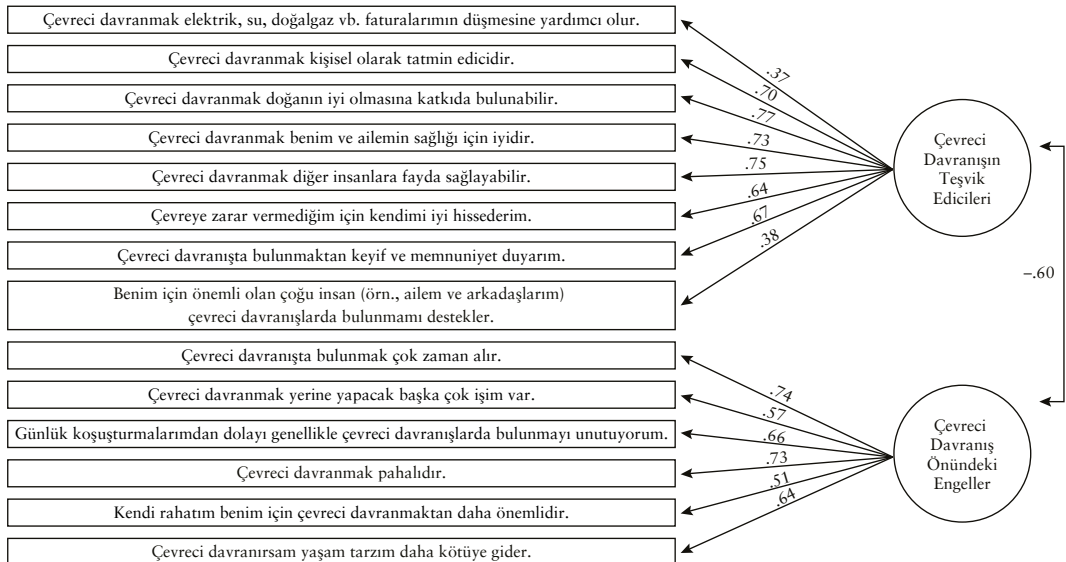
Çevreci Davranışın Belirleyicileri Ölçeğinin Temel Bileşenler Analizi Sonuçları

Birinci Faktör: Çevreci Davranışın Teşvik Edicileri		
	Madde Yükleri	Ortak Varyans Değerleri
$(\alpha = .81$; öz değer = 4.75; açıklanan varyans = 33.89%)		
5. Çevreci davranmak diğer insanlara fayda sağlayabilir.	.80	.65
3. Çevreci davranmak doğanın iyi olmasına katkıda bulunabilir.	.73	.55
2. Çevreci davranmak kişisel olarak tatmin edicidir.	.72	.52
4. Çevreci davranmak benim ve ailemin sağlığı için iyidir.	.71	.55
7. Çevreci davranışta bulunmaktan keyif ve memnuniyet duyarım.	.67	.56
6. Çevreye zarar vermediğim için kendimi iyi hissedirim.	.64	.43
9. Benim için önemli olan çoğu insan (örn., ailem ve arkadaşlarım) çevreci davranışlarda bulunmamı destekler.	.53	.35
1. Çevreci davranmak elektrik, su, doğalgaz vb. faturalarımın düşmesine yardımcı olur.	.46	.22

İkinci Faktör: Çevreci Davranış Önündeki Engeller		
	Madde Yükleri	Ortak Varyans Değerleri
$(\alpha = .76$; öz değer = 1.97; açıklanan varyans = 14.04%)		
8. Çevreci davranışta bulunmak çok zaman alır.	.75	.57
12. Çevreci davranmak yerine yapacak başka çok işim var.	.75	.61
15. Günlük koşuşturmalarımın dolayı genellikle çevreci davranışlarda bulunmayı unutuyorum.	.69	.48
10. Çevreci davranmak pahalıdır.	.64	.41
14. Kendi rahatım benim için çevreci davranmaktan daha önemlidir.	.62	.43
16. Çevreci davranırsam yaşam tarzım daha kötüye gider.	.50	.39

EK 4

Çevreci Davranış Ölçeğinin Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları

Kaynakça

- Alnahhal, M., Antar, O., Sakhrieh, A. ve al Hazza, M. (2024). Analyzing energy consumption in universities: A literature review. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 14(3), 18-27. <https://doi.org/10.32479/ijeep.15517>.
- Ay, U. (2017). Çevreci tüketim davranışlarının Değer-İnanç-Norm Kuramı temelinde incelenmesi. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 1-33.
- Aydın, E., Bağcı, S. C., ve Keleşoğlu, İ. (2022). Love for the globe but also the country matter for the environment: Links between nationalistic, patriotic, global identification and pro-environmentalism. *Journal of Environmental Psychology*, 80, 101755. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101755>.
- Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238-246. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.107.2.238>.
- Boğaziçi Üniversitesi (2023). *Boğaziçi Üniversitesi Sürdürülebilirlik Raporu*. https://www.boun.edu.tr/Assets/Documents/Dosyalar/2023_bogazici_universitesi_cevresel_surdurulebilirlik_raporu.pdf (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2023).
- Bojanowska, A. ve Piotrowski, K. (2019). Values and psychological well-being among adolescents-are some values 'healthier' than others? *European Journal of Developmental Psychology*, 16(4), 402-416. <https://doi.org/10.1080/17405629.2018.1438257>.
- Chao, C.-M., Yu, T.-K. ve Yu, T.-Y. (2023). Understanding the factors influencing recycling behavior in college students: The role of interpersonal altruism and environmental concern. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 24(5), 969-985. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-07-2020-0232>.
- Cho, M. (2019). Campus sustainability: An integrated model of college students' recycling behavior on campus. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 20(6), 1042-1060. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-06-2018-0107>.
- Del Rey, R., Ojeda, M. ve Casas, J. A. (2021). Validation of the Sexting Behavior and Motives Questionnaire (SBM-Q). *Psicothema*, 33(2), 287-295. <https://doi.org/10.7334/psicothema2020.207>.
- Demir, S., Demir, B. ve Özkan, T. (2018). When do drivers conform? When do they deviate? *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 54, 299-310. <https://doi.org/10.1016/j.trf.2018.02.021>.
- Demirutku, K. ve Sümer, N. (2010). Temel değerlerin Ölçümü: Portre Değerler Anketinin Türkçe uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 17-25.
- Dmochowski, J. E., Garofalo, D., Fisher, S., Greene, A., ve Gambogi, D. (2016). Integrating sustainability across the university curriculum. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 17(5), 652-670. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-10-2014-0154>.
- Doherty, T. J. ve Clayton, S. (2011). The psychological impacts of global climate change. *American Psychologist*, 66(4), 265-276. <https://doi.org/10.1037/a0023141>.
- Dornhoff, M., Sothmann, J.-N., Fiebelkorn, F. ve Menzel, S. (2019). Nature relatedness and environmental concern of young people in Ecuador and Germany. *Frontiers in Psychology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00453>.

- Dreijerink, L., Handgraaf, M. ve Antonides, G. (2022). The impact of personal motivation on perceived effort and performance of pro-environmental behaviors. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.977471>.
- Duong, C. D. (2022). Big Five personality traits and green consumption: Bridging the attitude-intention-behavior gap. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 34(6), 1123-1144. <https://doi.org/10.1108/APJML-04-2021-0276>.
- Ebrahimi, K., ve North, L. A. (2017). Effective strategies for enhancing waste management at university campuses. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 18(7), 1123-1141. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-01-2016-0017>.
- Fielding, K. S. ve Hornsey, M. J. (2016). A social identity analysis of climate change and environmental attitudes and behaviors: Insights and opportunities. *Frontiers in Psychology*, 7. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00121>.
- Fritsche, I., Barth, M., Jugert, P., Masson, T., ve Reese, G. (2018). A Social Identity Model of Pro-Environmental Action (SIMPEA). *Psychological Review*, 125(2), 245-269. <https://doi.org/10.1037/rev0000090>.
- Gallucci, M. (2021). PATHj: jamovi Path Analysis. [jamovi module]. <https://pathj.github.io/>.
- Gençöz, T. (2000). Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19-26.
- Gifford, R., ve Nilsson, A. (2014). Personal and social factors that influence pro-environmental concern and behaviour: A review. *International Journal of Psychology*. <https://doi.org/10.1002/ijop.12034>.
- Griskevicius, V., Tybur, J. M. ve van den Bergh, B. (2010). Going green to be seen: Status, reputation, and conspicuous conservation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(3), 392-404. <https://doi.org/10.1037/a0017346>.
- Hamilton, E. M. ve Rane, A. (2022). Speaking their language: Does environmental signage align to personal dimensions of environmentally responsible behavior in undergraduate residence halls? *Sustainability*, 14(4), 2025. <https://doi.org/10.3390/su14042025>.
- Intergovernmental Panel on Climate Change (2022). Climate Change 2022: Impacts, adaptation and vulnerability. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/> adresinden erişildi (Erişim Tarihi: 15 Ağustos 2023).
- İstanbul Teknik Üniversitesi (2022). *İstanbul Technical University Sustainability Report 2021*. https://sustainability.itu.edu.tr/docs/librariesprovider76/default-document-library/istanbul-technical-university-2021-sustainability-report.pdf?Status=Temp&sfvrsn=c77859b5_6 (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2023).
- Kasser, T. (2002). *The High Price of Materialism*. MIT Press.
- Kıral Uçar, G., Gezici Yalcin, M., Özdemir Planalı, G., ve Reese, G. (2023). Social identities, climate change denial, and efficacy beliefs as predictors of pro-environmental engagements. *Journal of Environmental Psychology*, 91, 102144. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2023.102144>.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. Guildford Press.
- Knekta, E., Runyon, C., ve Eddy, S. (2019). One Size Doesn't Fit All: Using Factor Analysis to Gather Validity Evidence When Using Surveys in Your Research. *CBE—Life Sciences Education*, 18(1), rm1. <https://doi.org/10.1187/cbe.18-04-0064>.

- Kollmuss, A. ve Agyeman, J. (2002). Mind the Gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research*, 8(3), 239-260. <https://doi.org/10.1080/13504620220145401>.
- Kyriazos, T. A. (2018). Applied Psychometrics: Sample Size and Sample Power Considerations in Factor Analysis (EFA, CFA) and SEM in General. *Psychology*, 09(08), 2207-2230. <https://doi.org/10.4236/psych.2018.98126>.
- Leal Filho, W., Weissenberger, S., Luetz, J. M., Sierra, J., Simon Rampasso, I., Sharifi, A., Anholon, R., Eustachio, J. H. P. P. ve Kovaleva, M. (2023). Towards a greater engagement of universities in addressing climate change challenges. *Scientific Reports*, 13(1), 19030. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-45866-x>
- Liao, C. ve Li, H. (2019). Environmental education, knowledge, and high school students' intention toward separation of solid waste on campus. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(9), 1659. <https://doi.org/10.3390/ijerph16091659>.
- Lindenberg, S., ve Steg, L. (2007). Normative, Gain and Hedonic Goal Frames Guiding Environmental Behavior. *Journal of Social Issues*, 63(1), 117-137. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2007.00499.x>
- Longhi, S. (2013). *Individual Pro-Environmental Behaviour in the Household Context* (No. 2013-21). ISER Working Paper Series. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/91690/1/770556108.pdf> adresinden erişildi (Erişim Tarihi: 15.06.2024).
- Miao, L. ve Wei, W. (2013). Consumers' pro-environmental behavior and the underlying motivations: A comparison between household and hotel settings. *International Journal of Hospitality Management*, 32, 102-112. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2012.04.008>.
- Miralles-Guasch, C., ve Domene, E. (2010). Sustainable transport challenges in a suburban university: The case of the Autonomous University of Barcelona. *Transport Policy*, 17(6), 454-463. <https://doi.org/10.1016/j.tranpol.2010.04.012>.
- Murray, J. (2018). Student-led action for sustainability in higher education: a literature review. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 19(6), 1095-1110. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-09-2017-0164V>.
- Netuveli, G. ve Watts, P. (2020). Pro-environmental behaviours and attitudes are associated with health, well-being and life satisfaction in multiple occupancy households in the UK Household Longitudinal Study. *Population and Environment*, 41(3), 347-371. <https://doi.org/10.1007/s11111-020-00337-7>.
- Pizmony-Levy, O. ve Michel, J.O. (2018). Pro-environmental attitudes and behaviors in higher education: Investigating the role of formal and informal factors. *Columbia/Academic Commons*. <https://doi.org/10.7916/D85M7J8N>.
- Qu, D., Shevchenko, T., Shams Esfandabadi, Z. ve Ranjbari, M. (2023). College students' attitude towards waste separation and recovery on campus. *Sustainability*, 15(2), 1620. <https://doi.org/10.3390/su15021620>.
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi. (t. y.). *Sustainability and Green Campus Efforts at METU*. <https://sustainable-campus.metu.edu.tr/en/sustainability-and-green-campus-efforts-metu> (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2023).

- Orta Doğu Teknik Üniversitesi (2017). *Misyon & Vizyon*. <http://www.metu.edu.tr/mission-vision> (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2023).
- Öztürk, D. (2019). *Predictors of middle school students' energy conservation behaviors: Indicators from Value-Belief-Norm Theory* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Ramkissoon, H., Weiler, B. ve Smith, L. D. G. (2012). Place attachment and pro-environmental behaviour in national parks: the development of a conceptual framework. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(2), 257-276. <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.602194>.
- Rothermich, K., Johnson, E. K., Griffith, R. M. ve Beinglea, M. M. (2021). The influence of personality traits on attitudes towards climate change - An exploratory study. *Personality and Individual Differences*, 168, 110304. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110304>.
- Sarı, E. (2020). Çevreci değerler ve çevreci davranışı açıklayan modeller. C. Yaşaroğlu (Ed.), *Çevre Psikolojisine Giriş* içinde. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sarı, E. (2023). Çevre ve psikolojik iyi oluş. E. Şener, G. Er Vargün, C. Yılmaz (Ed.), *Psikolojik İyi Oluş* içinde. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sarı, E. ve Bükün, M. F. (2023). What predicts life quality in campus environments: The role of campus attachment and university identification. *Nesne*, 28(11), 170-186.
- Sarı, E., ve Öner-Özkan, B. (2023). Encouraging environmental sustainability in university campuses: Evidence from Türkiye. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 50, 129-154. <https://doi.org/10.21497/sefad.1407727>.
- Sarı, E., Yücel, E., ve Bükün, M. F. (2024). The role of emotions in collective responses to in-group norm violations: the case of university's sensitivity to the natural environment norm. *Current Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s12144-024-06370-1>.
- Schmitt, M. T., Aknin, L. B., Axsen, J. ve Shwom, R. L. (2018). Unpacking the relationships between pro-environmental behavior, life satisfaction, and perceived ecological threat. *Ecological Economics*, 143, 130-140. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2017.07.007>.
- Schultz, P. W. ve Kaiser, F. G. (2012). Promoting pro-environmental behavior. S. D. Clayton (Ed.), *The Oxford Handbook of Environmental and Conservation Psychology* içinde. Oxford University Press.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. M. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* içinde. Academic Press.
- Schwartz, S. H. (2010). Basic values: How they motivate and inhibit prosocial behavior. M. Mikulincer ve P. R. Shaver (Ed.), *Prosocial Motives, Emotions, and Behavior: The Better Angels of Our Nature* (s. 221-241) içinde. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/12061-012>.
- Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., Harris, M. ve Owens, V. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(5), 519-542.
- Schwartz, S. H. ve Sagiv, L. (1995). Identifying culture-specifics in the content and structure of values. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26, 92-116.

- Selçuk Üniversitesi (t. y.). *Vizyon, Misyon ve Temel Değerler*. <https://www.selcuk.edu.tr/MisyonVizyonTemel-Değerler> (Erişim tarihi: 12 Mayıs 2021).
- Steg, L. ve De Groot, J. (2012). Environmental Values. Susan D. Clayton (Ed.), *The Oxford Handbook of Environmental and Conservation Psychology* içinde. Oxford University Press.
- Steg, L., de Groot, J. I. M., Dreijerink, L., Abrahamse, W., ve Siero, F. (2011). General Antecedents of Personal Norms, Policy Acceptability, and Intentions: The Role of Values, Worldviews, and Environmental Concern. *Society & Natural Resources*, 24(4), 349-367. <https://doi.org/10.1080/08941920903214116>.
- Stern, P. C. (2000). New Environmental Theories: Toward a Coherent Theory of Environmentally Significant Behavior. *Journal of Social Issues*, 56(3), 407-424. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00175>.
- Şahin, E. (2013). Predictors of Turkish elementary teacher candidates' energy conservation behaviors: An approach on Value-Belief-Norm Theory. *International Journal of Environmental and Science Education*, 8(2), 269-283. <https://doi.org/10.12973/ijese.2013.204a>.
- Turner, J. C., Oakes, P. J., Haslam, S. A., ve McGarty, C. (1994). Self and collective: Cognition and social context. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20(5), 454-463. <https://doi.org/10.1177/0146167294205002>.
- Udall, A. M., de Groot, J. I. M., Jong, S. B., ve Shankar, A. (2020). How do I see myself? A systematic review of identities in pro-environmental behaviour research. *Journal of Consumer Behaviour*, 19(2), 108-141. <https://doi.org/10.1002/cb.1798>
- UI GreenMetric. (t. y.). *UI GreenMetric World University Rankings: Background of the Ranking*. <https://greenmetric.ui.ac.id/about/welcome> (Erişim tarihi: 8 Ağustos 2023).
- Watson, D., Clark, L. A. ve Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063-1070. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.6.1063>
- Welsch, H., Binder, M. ve Blankenberg, A.-K. (2021). Green behavior, green self-image, and subjective well-being: Separating affective and cognitive relationships. *Ecological Economics*, 179, 106854. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2020.106854>
- Wilkinson, S. ve Zalejska Jonsson, A. (2021). Student accommodation, environmental behaviour and lessons for property managers. *Property Management*, 39(3), 305-324. <https://doi.org/10.1108/PM-09-2020-0055>.
- Willmer, M., Westerberg Jacobson, J., ve Lindberg, M. (2019). Exploratory and Confirmatory Factor Analysis of the 9-Item Utrecht Work Engagement Scale in a Multi-Occupational Female Sample: A Cross-Sectional Study. *Frontiers in Psychology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02771>.
- Wyss, A. M., Knoch, D. ve Berger, S. (2022). When and how pro-environmental attitudes turn into behavior: The role of costs, benefits, and self-control. *Journal of Environmental Psychology*, 79, 101748. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101748>.
- Yeşil Kampüs Topluluğu (t.y.). *İlgili dersler*. <https://greencampus.metu.edu.tr/ilgili-dersler/> adresinden erişildi (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2023).
- Young, W., Davis, M., McNeill, I. M., Malhotra, B., Russell, S., Unsworth, K. ve Clegg, C. W. (2015). Changing behaviour: Successful environmental programmes in the workplace. *Business Strategy and the Environment*, 24(8), 689-703. <https://doi.org/10.1002/bse.1836>

- Yükseköğretim Kurulu (2023). *Yükseköğretimde Yeni İstatistikler*. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/yuksekogretimde-yeni-istatistikler.aspx#:~:text=Yükseköğretim%20Kurulu%20Başkanlığı&text=2022%2D2023%20Öğretim%20Yılı%20Yükseköğretim,öğrenci%2C%20184.566%20öğretim%20elemanı%20bulunuyor> adresinden erişildi (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2023).
- Zawadzki, S. J., Steg, L. ve Bouman, T. (2020). Meta-analytic evidence for a robust and positive association between individuals' pro-environmental behaviors and their subjective wellbeing. *Environmental Research Letters*, 15(12). <https://doi.org/10.1088/1748-9326/abc4ae>.
- Zibenberg, A., Greenspan, I., Katz-Gerro, T. ve Handy, F. (2018). Environmental behavior among Russian youth: The role of self-direction and environmental concern. *Environmental Management*, 62(2), 295-304. <https://doi.org/10.1007/s00267-018-1032-7>.